

ESPURNES
BARROQUES

MÚSICA I
EXPERIÈNCIES
AL TERRITORI
BARROC

Fantasies i danses
del Segle d'Or

XAVIER DÍAZ-LATORRE

Dilluns 6 de juny del 2022, 11.30h.

Capella de la Puríssima Concepció
PUJALT

CONCERT EN HOMENATGE A ANTONI DE SOLÀ

Valora'ns!

LA TEVA OPINIÓ ENS AJUDA A MILLORAR

Escaneja aquest codi QR
i valora els concerts
d'Espurnes Barroques!

Consulta la resta de programació
d'Espurnes Barroques a:

ESPURNESBARROQUES.CAT

FRANCISCO GUERAU (1659-1722)

Del *Poema harmónico* (1694)

Marionas

Marizápalos

SANTIAGO DE MURCIA (1673-1739)

Del *Códice Saldívar*

Cumbées

GASPAR SANZ (1640-1710)

De la *Instrucción de música para la guitarra española* (1697)

Pavana al ayre español, cinco partidas con mucha novedad - Xàcara

Passeos por el 4º tono y una giga al vuelo por el mismo punto - Improvisació

Tarantella - Improvisació

LUYS DE NARVÁEZ (ca. 1500-1552)

De *Los libros del Delphin de música* (1538)

Cuatro diferencias sobre "Guárdame las vacas"

Fantasia por el cuarto tono

Tres diferencias sobre "Guárdame las vacas", por otra parte

La Canción del Emperador sobre Mille regretz de Josquin

SANTIAGO DE MURCIA

Del *Códice Saldívar*

Los Ymposibles

GASPAR SANZ

De la *Instrucción de música para la guitarra española*

Xàcara, diez y seis diferencias y algunas dellas con estilo de campanelas Rugero

y Paradetas - Improvisació

Guitarra de 5 ordres anònima, *La guitarra dels lleons*, ca. 1760

Guitarra de 5 ordres de Julio Castaños, 2007

Viola de mà de 6 ordres de Lourdes Uncilla, 2005

Durada musical: 55'

Pausa: 15'

NOTES AL PROGRAMA

Si el Segle d'Or en música destaca per l'excel·lent domini d'Espanya en l'art de la música instrumental —també excepcionalment lligat a la corda polsada—, això ve indubtablement fonamentat en una aportació també espanyola decisiva i innovadora en el conjunt del projecte humanístic al voltant del 1492 —data rellevant, entre d'altres, per la publicació de la *Gramática de la Lengua Castellana* d'Antonio Nebrija (1444-1522), el cinccentenari de la mort del qual està passant bastant més desapercebut que el de l'efemèride ignasiana.

No es pot reivindicar prou la importància d'ésser pioner en elaborar una gramàtica sobre una llengua viva i vigent (cosa ben innecessària!, li feia saber la seva consternada reina Isabel, llavors), tractant-la com una llengua de corpus —venerada i estudiada però ja no practicada— com era el llatí. De manera anàloga, en l'àmbit de la música, al segle d'Or li urgia confeccionar tractats. Uns tractats que cal entendre com a «gramàtiques» musicals, ja fossin en forma de compendis d'obres ordenades per gèneres (el *Delphin de Música* de Narváez), d'ensenyaments didàctics-instrumentals i de sistemes nous de notació (el *Poema Harmónico* de Guerau o el *Resumen de tocar la parte con la guitarra* de Murcia) o fins i tot de teoria de la composició (la *Instrucción de música sobre la guitarra española* de Sanz). Aquesta empresa posa de manifest que s'havia fet ineludible conjugar i equiparar la praxis musical viva —és a dir, l'*afició* a la música, sempre present però mai tematitzada a través dels gèneres populars i de la música instrumental— amb la de la música culta vocal; és a dir, aquella que es duia a terme en els centres politicoreligiosos erudits de les escolanies reials i papals —per altra banda, únic hàbitat fins a l'època de Mozart on es podia desplegar una carrera musical professional.

Res no confirma tant aquesta tesi com el període de transició que es dona quan —a l'hora d'elaborar una escriptura virtuosa instrumental— els músics del segle d'Or prenen com a model la polifonia vocal franco-flamenca (en el mateix sentit, els gramàtics, incloent Nebrija, mai no posaren en qüestió el caràcter superior del bon llatí, que els gramàtics humanistes pretenien precisament recuperar), per la qual cosa es podia comptar amb el millor model possible, Josquin, que, a banda d'esdevenir el primer compositor amb un culte personal desenvolupat que perdurà més enllà de la seva mort, també va iniciar un apropament entre música espiritual i secular a través de l'expressió de l'afecte humà, dintre encara del gènere vocal.

Una de les peces més afavorides del repertori de viola de mà —la *Canción del Emperador*— neix precisament com a adaptació d'una obra de Josquin. El seu autor, l'escolà cantaire (és clar!) Narváez, sabé infondre-li la desimboltura figurativa amb

què a la cort de Carles V ja cridava l'atenció per les seves improvisacions sobre models polifònics, fent honor al proverbi renaixentista que «només qui estigui versat en l'art de tocar un instrument, mereix ser anomenat bon cortesà». El tema *Guárdame las vacas* —un *hit* de l'època, allunyat ja des del títol de l'esperit eclesial ascètic— constitueix un dels primers exemples en la forma del tema amb variacions, un pas més en l'emancipació d'un estil purament instrumental.

L'arc temporal que uneix Nebrija i Narváez amb els altres músics que escoltarem avui es dilata molten anys i estils, passant fins i tot per l'aparició d'un nou instrument, com és la guitarra de cinc cordes. Hem passat, així, del primer Renaixement al Barroc ple, de la mà de Guerau i del seu deixeble Murcia, però les coordenades biogràfiques i professionals no perden la principal afinitat entre els seus autors: el tractat com a producte creatiu-teòric, iniciació paradoxal perquè cadascú aprengui la música («llengua») que ja coneix i porta a dins. Es tracta d'assolir cada cop més una major integració entre art polifònic i instrumental, melodia i acompanyament, polifonia i baix continu (harmonia), no casualment vehiculada pel mateix ambient de formació cultivat i escolar, ara ja conscient —per fi— que «cultura» és també la música viva i popular i no sols la contemplativa i religiosa, amb la qual cosa es donarà també cabuda a «altres» cultures i pobles.

A les peripècies vitals de Sanz —format a Salamanca, com Nebrija— hem d'agrair-los el fet de perdre les oposicions aquí per iniciar els viatges que el posaren en contacte amb les corrents italianes de Roma i Nàpols que tant enfondiren la seva obra. En el concert, podrem gaudir del seu eco més ocult: el «Rugero» fa referència al *Ruggiero*, un típic model de baix variat que s'emparella amb una variació a temps ternari, com són aquí les *Paradetas*. Per altra banda, la Pavana, igualment d'origen italià, ja portava un segle de popularitat a gran part d'una Europa bolcada en la dansa cortesana. Quant a la notable presència d'obres improvisades al programa d'avui, donen prou fe de l'èxit del treball «gramàtic» de Sanz per possibilitar que el seu idioma fos tan ben expressable segles després.

Santiago de Murcia amplià encara més l'abast geogràfic del seu predecessor Gaspar Sanz, fent-se eco del cosmopolitisme multicultural del primer Borbó en el seu ús de danses afroamericanes com el Zarambeque i el Cumbée, fruit del contacte amb el Nou Món. Comparat amb el barroc més internacional, és cert que —influències estrangeres a banda— Espanya no es despreguà mai gaire de les seves retrospectives àncores en el Renaixement —d'on, al capdavant, havia acumulat el seu or. Però aquesta fidelitat *en el fons* va permetre que els compositors fessin aflorar *en la forma* un art de l'ornamentació, del joc rítmic-mètric i d'un sentimentalisme afectiu certament barrocs. Això arribà a l'extrem amb Guerau —que és qui més fidelment procurà no deixar rastres gaire populars

en les seves estilitzades elaboracions de danses, com veurem a la *Mariona* o *Marizápalos*. En aquest trajecte, els va acompanyar la pròpia construcció i afinació del seu instrument, on l'efecte *campanella* (obtingut a partir de les afinacions de les cordes doblades) fa que fins i tot una escala de notes —una successió estrictament contigua— pugui saltar, esdevenir dansa, floritura i efecte de llum. I això sense, malgrat tot, deixar de cantar en una gramàtica transparent i polifònica, similar al «bon llatí» d'antuvi, si bé actualitzat amb la vitalitat quotidiana del ritme i del ball —tant rasguejat com puntejat— sobre les cordes.

Andreas Gomà Knorn

Músic, musicòleg i assagista

FITXA ARTÍSTICA

Xavier Díaz-Latorre

Nascut a Barcelona l'any 1968, va cursar estudis superiors de guitarra amb Oscar Ghiglia a la Musikhochschule de Basilea i, posteriorment, llaüt amb Hopkinson Smith a la Schola Cantorum Basiliensis. Participa habitualment en els festivals internacionals més importants d'Europa, Estats Units, Sud-Amèrica i Àsia. Des de 1997, forma part de prestigiosos grups de cambra i orquestres com Hespèrion XXI, la Capella Reial de Catalunya o Le Concert des Nations, dirigit pel mestre Jordi Savall. És fundador i director de Laberintos Ingeniosos, un grup vocal i instrumental dedicat a la interpretació i difusió de la música espanyola del Segle d'Or.

La seva intensa activitat en el món de l'òpera barroca, l'ha portat a col·laborar amb les agrupacions especialitzades més importants, i a treballar amb directors com René Jacobs, Jordi Savall, Attilio Cremonesi o Thomas Hengelbrock, entre d'altres, i en els teatres més emblemàtics i prestigiosos del món.

Ha participat en més de 30 gravacions per al segell discogràfic Alia-Vox, Deutsche Harmonia Mundi i Alpha, així com per a nombroses cadenes de televisió i ràdio internacionals. En la seva faceta com a solista i director, el 2007 va començar la seva col·laboració amb el segell francès Zig-Zag Territoires, amb qui va gravar dos

treballs dedicats a Sor i a obres vocals de Marín i Guerau. Més tard, publicà l'obra completa de Francisco Guerau (Passacaille, 2013), àlbum que va obtenir el Guardó al Millor Disc de Música Clàssica dels Premis Enderrock. Amb el segell espanyol Cantus Records, va publicar un CD dedicat a Gaspar Sanz, que ha obtingut el premi CHOCde *Classica-Le Monde de la Musique*, i el disc *La Guitarra dels Lleons*, amb guitarres històriques del Museu de la Música de Barcelona.

Xavier Diaz-Latorre ha estat invitat com a docent per algunes de les acadèmies de música antiga més importants del món com la Schola Cantorum Basiliensis, USC de Califòrnia, Amherst Early Music Festival, Lute Society of America o la Sibelius Academy a Helsinki. És professor titular d'instruments històrics de corda polsada, baix continu i música de cambra a l'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC) i al Reial Conservatori de Brussel·les (KCB).

TAST

Celler Un pam de terra

Mel Sant Guim

www.melsantguim.com

Amb el suport de:

Amb la col·laboració de:

Ajuntament de Manresa

Ajuntament de Solsona

Ajuntament de La Coma i La Pedra

Ajuntament de Pinell del Solsonès

Ajuntament de Sant Mateu de Bages

Ajuntament de Sant Martí Segúgies

Ajuntament de Fonollosa

Ajuntament de Cardona

Ajuntament de Rier

Ajuntament de Sant Llorenç de Morunys

Ajuntament de Súria

Ajuntament de Guissonà

Ajuntament de Sant Guim de Freixenet

Ajuntament de Pujalt

Ajuntament d'Igualada

Ajuntament de Tora

Ajuntament d'Estarès

Ajuntament de Cervera

Ajuntament de Pinós

CONSELL COMARCAL DE LA SEGARRA

CONSELL COMARCAL DE L'ALT SOLSONÈS

CONSELL COMARCAL DE L'ALT SOLSONÈS

SOLSONÈS

ara lleida

grup alba

amical

AMPANS

AMPANS

Manresa 2022 Transforma

Fundació Turisme i Fiores de Manresa

M!

GOBIERNO DE ESPAÑA

inaem

BISBAT DE VIC

BISBAT DE VIC

COVA SANT IGNASI MANRESA

Jesuïtes Catalunya

IGUALADA CAPITAL DE LA CULTURA CATALANA 2022

FCACU

ÒMNIMUM

COSTERS DEL SEGRE

Pla de RAGES

aiE

es muc

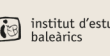
JM Catalunya

CONSELLERIA DE FONDS EUROPEUS I UNIVERSITAT I CULTURA

institut d'estudis balearics

CALAF GRUP

PORC DE PALOU

AIRA 700tòtic

OLIVA TORRAS

URCOTEX

SERTIC SA

Vila Vila

MAS

Amb l'ajut de:

Jordi Vilar Materials Bioconstructius · Farmàcia Planas · Gestoria Mas · Alapont · ACEC · Tèxtil Oliu · Òptica Jané · Remsa, SL Vidres Solsona · La Farga del Solsonès · Cardona Motors · Tallers Ballús · Koobin · Knauf · Constructora del Cardoner Excavacions Cots Codina · Constructora de Solsona · Fruits Taribó · Mengem Bages · Dasler, S. A · Farmàcia Òptica Casas Oli Migjorn · Espar Sala · perequadrènch / arquitectura · Picó Gràfics · Tegecom · Ganivets Pallarès · La Mare Cultural El Monegal · Hotel Sant Roc · Allotjaments rurals l'Era d'en Bella · Hotel Bremon · UrbiApartments · El Miracle Apartaments La Garriga de Castelladral · Ca la Rosita · Hotel Solsona Centre · Electrodomèstics Vilaseca · Conservatori Música Manresa ACEM · Antiga Casa Magí · Associació Joan Carles i Amat · Associació d'Amics de Vergós Guerrejat Associació Riubrogent · Associació Amics de Coaner · Amics de l'Orgue de St. Llorenç de Morunys

Productors:

Forn de Cabrianes · Cerveses La Pirata · Forn de pa Camps · Ca la Roseta · Forn Jorba · Celler Roc Falcon · Masia Tonicoll Casa Cavallera, Agroturisme i Agricultura ecològica · Restaurant El Cigronet · Xocolates Oro Vivo · Fleca de la Font · Pastoret Casa Dalmases · Xocolates Aynousé · Celler Collbaix · El Molí · Porc de Palou · Joviat · Oller del Mas · Aviram Maria · Cal Rosal Restaurant Molí de Boixeda · Parc de les Olors de Claret · Restaurant Casal de Castelltallat · Cafès Gener · Biolord Formatgeria Valette · Pastisseria Fidel · Oli Migjorn · Un pam de terra · Mel de Sant Guim · Comunitat boliviana d'Igualada Gebrat – Gelats i sorbets ecològics · Celler Grau i Grau · Restaurant Can Patoí · Selecte Wine Store · Celler El Miracle Formatgeria El Miracle · Restaurant El Miracle · Mel de Su · Comalats · Formatges Veciana · L'Antic Forn

Mitjans col·laboradors:

